

Морозова К.А.
студентка 3 курсу
факультету економічної інформатики

Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця
Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики Полякова О.Ю.

ДИНАМІКА ЗОВНІШНІХ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ДИСБАЛАНСІВ УКРАЇНИ

Тематика макроекономічної нестабільності займає одне з основних місць в сучасній макроекономіці. Адже розуміння її причин і природи в ринковій економіці є необхідною умовою для розробки економічної політики, спрямованої на ліквідацію макроекономічних дисбалансів, тобто досягнення стабілізації рівня цін і виробництва, досягнення повної зайнятості. Для економіки України характерним є домінуючий вплив так званих екзогенних факторів, що обумовлюють підйом (спад) економічного зростання, оскільки Україна все ще є країною із ринком, що розвивається.

Серед чинників, що обумовлювали економічні тенденції в Україні за останні декілька років, можна виділити такі екзогенні чинники, як низький зовнішній попит унаслідок гальмування економічного зростання країн – основних торговельних партнерів; ускладнені торговельні відносини з Російською Федерацією, а також внутрішні – зниження купівельної спроможності населення внаслідок зменшення реальних доходів населення; звуження кредитної активності, скорочення державного фінансування та високий рівень невизначеності [1].

Згідно з положеннями Пакту про фінансову стабільність в країнах ЄС діє Процедура визначення макроекономічних дисбалансів (Macroeconomic imbalance procedure), яка є важливим інструментом механізму стабілізації (Alert mechanism) [2]. Система складається з одинадцяти показників, що охоплюють основні джерела макроекономічних дисбалансів. Серед них визначають характеристики платіжного балансу і конкурентоспроможності, що впливають на зовнішній дисбаланс: поточний рахунок; чисті іноземні інвестиції; реальний ефективний обмінний курс; частка світового експорту; номінальні витрати на робочу силу в розрахунку на одиницю продукції [3]. Тож, у рамках дослідження були зібрані щоквартальні статистичні дані за зазначеними показниками макроекономічних дисбалансів. Їх подальший аналіз дозволив виявити негативні тенденції економічного розвитку, що вказують на присутність розбалансованості у функціонуванні Української економіки.

Поштовхом до поступового накопичення макроекономічних дисбалансів стала світова фінансово-економічна криза 2008 року. Від тоді спостерігається зниження величини сальдо рахунку поточних операцій, що свідчить про спад активності у зовнішньоекономічній діяльності країни. Платіжний баланс відображає співвідношення платежів, здійснених національною економікою за кордоном, і надходжень у країну із-за кордону за певний час. Якщо сума надходжень перевищує суму платежів, говорять про активне сальдо платіжного балансу і, навпаки, якщо платежі за кордон перевищують надходження із-за кордону, сальдо балансу буде пасивним [4, с.143]. Позитивне сальдо рахунку поточних операцій означає, що країна є чистим кредитором відносно до інших країн. Від'ємне сальдо свідчить про те, що країна є чистим дебітором, тобто споживає іноземний капітал і потребує зовнішнього фінансування. У період 2008-2015 років, як показали статистичні розрахунки, скориговані у середньому за три роки значення балансу не перевищують -4,1 %, але виходять за межі інтервалу критичних значень для країн ЄС від -4 % до +6 % ВВП, що свідчить про наявність дисбалансу.

Фінансово-економічна криза призвела до суттєвого скорочення інвестиційної активності. За 2009 рік інвестиції скоротилися вдвічі та чиста міжнародна інвестиційна позиція склала -34,3 % ВВП. Тобто зовнішні зобов'язання країни значно перевищують

її фінансові активи, країна є чистим боржником по відношенню до решти світу. Особливо гостре погіршення ситуації спостерігається у останні 2 роки, коли у 2014 році значення чистої міжнародної інвестиційної позиції вперше впало нижче критичного рівня -35 % ВВП і склало -58,3 %.

У той самий час можна звернути увагу на нестабільність реального ефективного обмінного курсу (РЕОК). Зростання РЕОК вказує на те, що конкурентоспроможність вітчизняних товарів на світових ринках знижується. Така ситуація можлива у випадку перевищення темпів зростання цін у країні над рівнем інфляції в країнах-партнерах, або у випадку ревальвації обмінного курсу національної валюти. У тому випадку, коли РЕОК знижується, то це вважається чинником зростання конкурентоспроможності вітчизняних товарів на світових ринках унаслідок порівняно менших темпів інфляції або девальвації національної валюти. Але у часи кризи в Україні зміна РЕОК, середня за 3 роки, не входить у межі від -11 % до +11 %, а, навпаки, у 2013-2015 роках складає -28,2 %, що вважається незбалансованою ситуацією.

Через системну внутрішню та світову фінансово-економічну кризу в 2009 році обсяги експорту скоротилися майже вдвічі і досягли рівня 2005–2006 років. В 2010–2011 рр. у результаті стабілізації основних експортних ринків України відбулось поступове відновлення експорту, який у 2011 році майже на 4 млрд. доларів перевершив рекордний експорт 2008 року і сягнув близько 83 млрд. доларів. За останні роки питома вага України у світовому експорті зменшилася до -27,8 % на початок 2015 року за рахунок несприятливої кон'юнктури світових ринків та, перш за все, через розрив міжрегіональних зв'язків та ускладнення торговельних відносин з Російською Федерацією.

Тенденція перевищення темпів зростання заробітних плат населення над темпами продуктивності праці також обумовила зростання частки витрат на оплату праці працівників. Негативні значення зміни номінальної вартості одиниці праці – співвідношення оплати праці одного зайнятого до ВВП на одного зайнятого – мають наслідком падіння купівельної спроможності та рівня життя населення. Та значення індикатора все ж не виходять за граничні межі (+/- 12 % зміни за 3 роки для країн ЄС, що не входять до зони євро), отже стверджувати про наявність зовнішнього дисбалансу за цією складовою передчасно.

Тож, перед Україною стоїть ще багато перешкод і випробувань на шляху до покращення економічних показників. На відміну від переважної більшості країн, в яких відбулося скорочення дисбалансів, державі доведеться вирішити широкий спектр невідкладних проблем, пов'язаних з розробкою ефективної моделі антикризового регулювання економічних відносин, щоб максимальною мірою пом'якшити наслідки негативних впливів та розбалансованості механізмів регулювання економічної політики. Щоб економіка запрацювала, потрібно відійти від таких економічних реформ, що зводяться лише до виконання умов МВФ і політичних вимог країн-донорів, а також до підвищення тарифів з метою отримання чергового кредитного траншу.

1. *Аналіз економічного стану України НБУ (грудень 2014 року).* – [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=4972952>.

2. *Regulation (EU) No 1176/2011 of the European Parliament and of the Council of 16 November 2011 on the prevention and correction of macroeconomic imbalances* // [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1405680082433&uri=CELEX:32011R1176>

3. *Методика розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджена наказом Міністерства економіки України від 02.03.2007р. № 60.*

4. *Скрипниченко М.И. Модели идентификации макроэкономических дисбалансов в Украине: кол. монографія. / Под ред. д-ра экон. наук М.И Скрипниченко. НАН Украины, ГУ-Институт экономики и прогнозирования НАН Украины. – К. , 2015 – 544 с.*